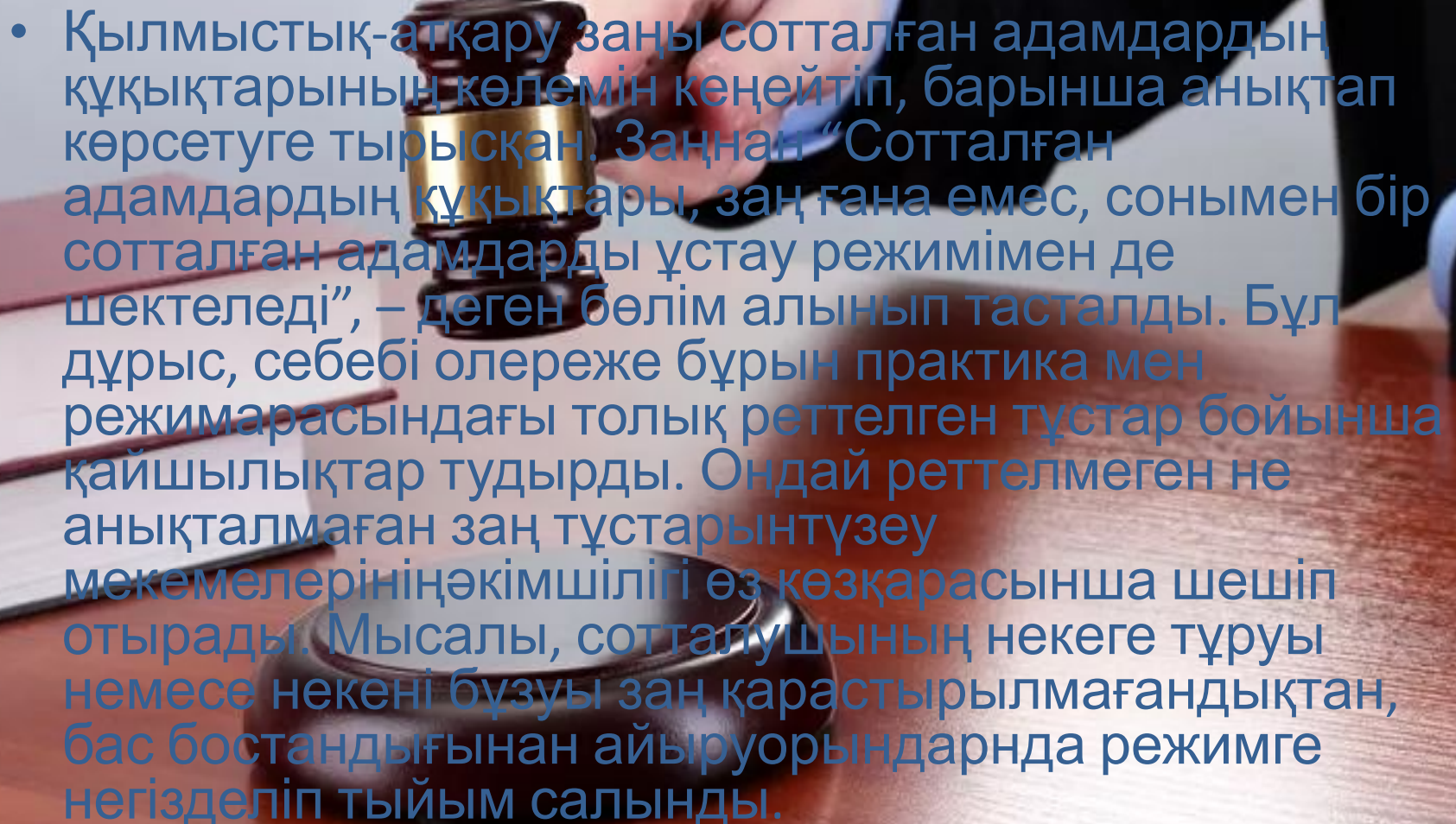

«Сотталғандардың негізгі
құқықтары. Қоғамдық байқау
КОМИССИЯСЫ».

-
- Қылмыстық-атқару заңы сотталған адамдардың құқықтарының көлемін кеңейтіп, барынша анықтап көрсетуге тырысқан. Заңнан “Сотталған адамдардың құқықтары, заң ғана емес, сонымен бір сотталған адамдарды ұстау режимімен де шектеледі”, – деген бөлім алынып тасталды. Бұл дұрыс, себебі олереже бұрын практика мен режимарасындағы толық реттелген тұстар бойынша қайшылықтар тудырды. Ондай реттелмеген не анықталмаған заң тұстарынтүзеу мекемелерініңәкімшілігі өз көзқарасынша шешіп отырады. Мысалы, сотталушының некеге тұруы немесе некені бұзуы заң қарастырылмағандықтан, бас бостандығынан айыруорындарнда режимге негізделіп тыйым салынды.

Сотталған адамдардың құқықтарын, құқықтар саласы бойынша былай топтастыруға болады:

- саяси құқықтар – бұл азаматтың мемлекеттік және қоғамдық саяси өмірге араласу мүмкіндігі, мемлекеттік басқару ісіне араласуға саяси бостандығын білдіреді;
- жеке азаматтардың құқықтарымен бостандықтары – бұл адамның жеке өмірі мен ішкі дүниесін басқа адамдардың араласуынан қорғайды, адамның жеке даралығын қамтамасыз етеді;
- әлеуметтік және экономикалық құқықтарымен бостандықтары – адамның материалдық қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін, экономикамен тығыз байланыста болуын білдіреді;
- мәдени құқықтарымен бостандықтары – бұлар азаматтарды мәдени игіліктерді қолдануына бағытталған.

Сотталғандардың негізгі құқықтары

- 1) жазаны орындайтын мекемелерден немесе органдардан жазаны өтеу тәртібі, шарттары және олардың өзгеруі туралы ақпарат алуға;
- 2) Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес Қазақстан Республикасы Президентінің атына кешірім жасау туралы өтінішхатпен жүгінуге;
- 3) Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес ауызша және жазбаша ұсыныстармен, өтініштермен және шағымдармен жазаны орындайтын мекеме немесе орган әкімшілігіне, олардың жоғары тұрған органдарына, сотқа, прокуратура органдарына, өзге де мемлекеттік органдарға және лауазымды адамдарға, қоғамдық бірлестіктерге, сондай-ақ адам құқықтары мен бостандықтарын қорғау жөніндегі халықаралық ұйымдарға жүгінуге;
- 4) өздерінің адами қадір-қасиетінің танылуына, азаптаудан, зорлық-зомбылықтан, басқа да қатыгездік немесе адами қадір-қасиетін қорлайтын қарекеттерден немесе жазалаудан қорғануға;
- 5) жазасын өтеу кезінде жеке басының қауіпсіздігіне;
- 6) ана тілінде немесе өздері меңгерген кез келген басқа тілде түсініктемелер беруге және хат жазысуды жүргізуге, сондай-ақ ұсыныстармен, өтініштермен және шағымдармен жүгінуге, заңда көзделген жағдайларда аудармашының қызметін пайдалануға;

- 7) Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген тәртіппен консультациялар, анықтамалар, құқықтық сипаттағы құжаттар жасау түрінде, сондай-ақ өзге де нысандарда білікті заң көмегін алуға;
- 8) денсаулығын сақтауға және Қазақстан Республикасының денсаулық сақтау саласындағы заңнамасына сәйкес білікті медициналық көмек алуға;
- 9) мекеменің психологиялық қызметінің қызметкерлері және осындай көмек көрсетуге құқығы бар өзге де адамдар көрсететін психологиялық көмекке;
- 10) Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес әлеуметтік және зейнетақымен қамсыздандырылуға;
- 11) Қазақстан Республикасының еңбек заңнамасына сәйкес қауіпсіз еңбек жағдайларына, демалуға, демалысқа, сондай-ақ еңбегіне ақы төленуге құқығы бар.
- Сотталғандардың осы Кодекске, жазаларды және өзге де қылмыстық-құқықтық ықпал ету шараларын орындау және өтеу тәртібі мен шарттарын белгілейтін нормативтік құқықтық актілерге сәйкес өзге де құқықтары бар.

Сотталғандардың негізгі міндеттері жазылған.

- Сотталғандар:
- 1) осы Кодексте, өзге де нормативтік құқықтық актілерде, сондай-ақ сот үкімінде белгіленген талаптарды орындауға;
- 2) жазаны орындайтын мекемелер мен органдардың ішкі тәртіптеме қағидаларын сақтауға;
- 3) жазаларды орындайтын мекемелердің немесе органдардың қызметкерлерінің, сондай-ақ сотталғандардың мінез-құлқын бақылау мен қадағалауды жүзеге асыруға уәкілетті адамдардың заңды талаптарын орындауға;
- 4) жазаларды орындайтын мекемелер немесе органдар әкімшілігінің шақыруы бойынша келуге және жаза мен өзге де қылмыстық-құқықтық ықпал ету шараларын орындау мәселелері жөнінде түсініктемелер беруге;

- 5) негізгі жазасын толық өтегенге немесе жазадан босатылғанға, пробацациялық бақылау мерзімі өткенге, жазаны орындауды кейінге қалдыру мерзімі өткенге дейін Қазақстан Республикасының аумағынан кетпеуге;
- 6) персоналмен, басқа да сотталғандармен, сондай-ақ жазаларды орындайтын мекемелер мен органдарға келетін адамдармен сыпайы қарым-қатынас жасауға;
- 7) еңбек пен оқуға адал қарауға;
- 8) заңда көзделген жағдайларда, инфекциялық ауруларды уақтылы анықтау мақсатында міндетті және профилактикалық медициналық қарап-тексеруден, сондай-ақ психикаға белсенді әсер ететін заттарды тұтыну және масаң күйде болу, дене зақымын алу фактілерін анықтау үшін куәландырудан өтуге міндетті.

-
- ҚР Қылмыстық-атқару кодексі
- 38-бап. Қоғамдық байқау комиссиясы қызметінің нысандары
- 1. Мыналар қоғамдық байқау комиссиясы қызметінің нысандары болып табылады:
- 1) жазаны орындайтын мекемелер мен органдарға бару;
 - 2) жазаны орындайтын мекемелер мен органдарда ұсталатын сотталғандармен оларды ұстау жағдайларына шағымдары бойынша кездесулер;
 - 3) мемлекеттік органдар мен жергілікті өзін-өзі басқару органдарына олардың құзыретіне кіретін мәселелер бойынша өтініштер жіберу;
 - 4) жазаны орындайтын мекемелер мен органдарда ұсталатын сотталғандардың құқықтарын, бостандықтарын мен заңды мүдделерін қорғауға сенімхат бойынша сотқа шағымдар мен талап арыздарын дайындау және жіберу, сотта сөз сөйлеу;
 - 5) жазаны орындайтын мекемелер мен органдарда ұсталатын сотталғандарға сауалнама жүргізу, пікір сұрау және олармен сұхбат жүргізу;
 - 6) қылмыстық-атқару жүйесінің уәкілетті органымен келісу бойынша жобалар мен бағдарламаларды іске асыру;
 - 7) жазаны орындайтын мекемелер мен органдарда ұсталатын сотталғандар құқықтарының, бостандықтары мен заңды мүдделерінің қамтамасыз етілуіне, оларды ұстау жағдайлары, медициналық-санитариялық қамтамасыз ету, еңбегін, оқуын және бос уақытын ұйымдастыру бөлігіндегі қоғамдық мониторингтің нәтижелері туралы жұртшылыққа хабар беру.

- 2. Қоғамдық байқау комиссиясының жазаны орындайтын мекемелер мен органдарға баруын құрамында кемінде екі мүшесі бар топтар жүзеге асырады.
- Қоғамдық байқау комиссиясы кемінде бір тәулік бұрын жазаны орындайтын мекеменің немесе органның бастығын жоспарланып отырған бару туралы хабардар етуге міндетті.
- 3. Қоғамдық байқау комиссиясы мүшелерінің жазаны орындайтын мекемеге және органға барған кездегі қауіпсіздігін қамтамасыз ету олардың әкімшілігіне жүктеледі.

Қоғамдық байқау комиссиясы мүшесінің сотталған адаммен оңаша әңгімелескен кезде өзінің қауіпсіздігін қамтамасыз етуден бас тартуы жазбаша рәсімделеді.

4. Қоғамдық байқау комиссиясының мүшелері барған кезде адамның жеке өмірі туралы өздеріне мәлім болған мәліметтерді оның келісімінсіз жария етуге құқығы емес.

Көрсетілген талапты бұзу – аяда белгіленген жауаптылыққа әкеп соғады.

- 5. Жазаны орындайтын мекемелер мен органдардың қызметіне қоғамдық байқау комиссиясы мүшелерінің араласуына жол берілмейді.
- 6. Жазаны орындайтын мекемеде немесе органда ерекше жағдайлар режимі енгізілген кезеңде қоғамдық байқау комиссиясының оларға бару жөніндегі өкілеттіктері тоқтатыла тұрады.